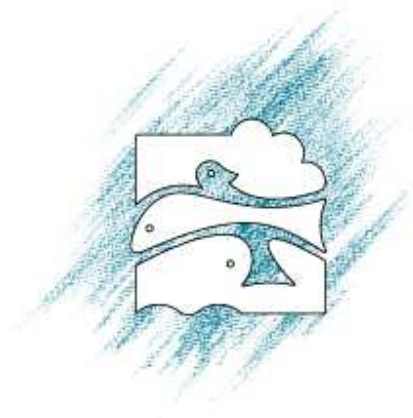

ADVIES VAN HET INSTITUUT VOOR NATUURBEHOUD A.2003.38

Keuze voor de 'Komgronden van Lampernisse' als compensatiegebied voor de negatieve effecten op soorten en habitats ten gevolge van de planning van een zuidelijke ontsluitingsweg doorheen het vogelrichtlijngebied '3.1 IJzervallei' en het Ramsargebied 'Blankaart en IJzerbroeken'.

Nummer : IN.A.2003.38
Datum : 20 februari 2003
Auteurs: Griet Ameeuw, Koen Devos
Vragen naar : Griet Ameeuw griet.ameeuw@instnat.be
Geadresseerde :
Administratie LIN, AMINAL,
Afdeling Natuur, Brugge
Aantal bladzijden : 6

Betreft: Advies ten behoeve van het besluit van de Vlaamse regering houdende wijziging van het besluit van de Vlaamse regering van 17 oktober 1988 tot aanwijzing van speciale beschermingszones in de zin van artikel 4 van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, wat betreft '3.1 IJzervallei', en wijziging van het koninklijk besluit van 27 september 1984 in uitvoering van de wet van 22 februari 1979 houdende goedkeuring van de overeenkomst inzake watergebieden die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als woongebied voor watervogels, aangenomen te Ramsar, Iran, op 2 februari 1971, betreffende de aanwijzing van het watergebied 'De Blankaart'. Te Diksmuide.

Inhoudsopgave

1. Aanleiding	2
2. Korte beschrijving van het gebied.....	2
3. Aanwezige avifauna	3
4. Beleidskader en lopende initiatieven voor natuur.....	3
5. Potentie als Speciale Beschermingszone	4
6. Voorstel tot compensatiegebied	5
7. Conclusie	6
8. Geraadpleegde literatuur.....	6

1. Aanleiding

Door de mogelijke aanleg van een zuidelijke ontsluitingsweg langsheen de zuidelijke grens van het industrieterrein van Diksmuide, wordt een deel van het vogelrichtlijngebied 'IJzervallei' en een deel van het Ramsargebied 'Blankaart en IJzerbroeken' aangesneden.

Artikel 4 van de Richtlijn 79/409/EEG (Vogelrichtlijn) bepaalt dat er speciale beschermingsmaatregelen getroffen dienen te worden voor de leefgebieden van een aantal vogelsoorten van Bijlage I van de Richtlijn, en voor de rui-, overwinterings- en rustplaatsen van geregeld voorkomende trekvogelsoorten (ondermeer ganzen en watervogels). Krachtens art. 7 van de Richtlijn 92/43/EEG (Habitatrichtlijn) is art. 6, leden 3 en 4, van voornoemde richtlijn ook van toepassing op de vogelrichtlijngebieden (SBZ-V). Lid 3 stipuleert dat bij elk plan of project dat niet direct verband houdt met het beheer van een SBZ, een passende beoordeling gemaakt moet worden. Lid 4 bepaalt dat indien een plan of project ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen van het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, dan neemt de lidstaat alle compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura2000 bewaard blijft.

Artikel 4.2 van de Ramsarovereenkomst bepaalt dat indien een overeenkomstsluitende partij om dringende redenen van nationaal belang de grenzen van een in de lijst opgenomen watergebied opheft of beperkt, zij voor zover zulks mogelijk is een verlies van een gedeelte van de watergebieden dient te compenseren en in het bijzonder aanvullende natuureservaten dient te stichten voor watervogels en voor de bescherming, hetzij in hetzelfde gebied hetzij elders, van een passend deel van hun oorspronkelijk woongebied.

Onderliggend advies is een gemotiveerd voorstel tot de aanwijzing van het compensatiegebied 'Komgronden van Lampernisse' om de negatieve impact van de ontsluitingsweg ten aanzien van de SBZ-V en het Ramsargebied te milderen, om de natuurwaarden die verloren gaan en om de bufferende werking van de te schrappen zone te compenseren.

2. Korte beschrijving van het gebied

De komgronden van Lampernisse bevinden zich op slechts enkele kilometers ten noordwesten van de IJzer. Het gehele gebied vormt een meer dan 1000ha uitgestrekt en open Oudlandpolder. De bodem werd er grotendeels gevormd door de mariene afzettingmaterialen afkomstig van de Duinkerke II-transgressie (4de-8ste eeuw). Deze transgressie gaf aanleiding tot een systeem van getijdegeulen, die zich insneden in het veen. De geulen werden door sedimentatie opgevuld met klei (op zand), de veeneilanden werden bedekt door zware klei (klei-op-veen). Tijdens de daarop volgende regressieperiode werd het gebied droger en trad er een inklinking van het veen op. Daardoor gebeurde er een inversie van het reliëf: de kreekbeddingen werden kreekkruggen en kwamen hoger te liggen dan de veeneilanden (de huidige de poel- of komgronden). Het huidige landschap is een afwisseling van lager gelegen poelgronden met een dicht slotennetwerk en microreliëfrijke graslanden en hoger gelegen kreekkruggen die bewoning en akkerland dragen. Het vormt een van de meest karakteristieke weidegebieden van de Vlaamse polders, met een duidelijk eigen karakter.

3. Aanwezige avifauna

Ondanks de zeer hoge potenties van het gebied als weidevogel- en ganzengebied, voldoen de 'Komgronden van Lampernisse' niet aan de criteria van de Vogelrichtlijn. Wellicht is dit te wijten aan de sterk doorgedreven ontwatering en drainage in functie van de landbouw en het intensieve grondgebruik (nivelleringswerken, het scheuren van graslanden, verstoring,...). De poelgronden zijn gelegen tussen 2.5 en 4 meter TAW, de kreekruggen iets hoger op 3.5 tot 5 meter TAW. Van nature hebben dergelijke laaggelegen gebieden een hoge grondwaterstand. Het polderbestuur streefde tot nu toe echter een lager en omgekeerd waterpeilregime na van 1.80 meter TAW in de winter en 2.1 meter TAW in de zomer.

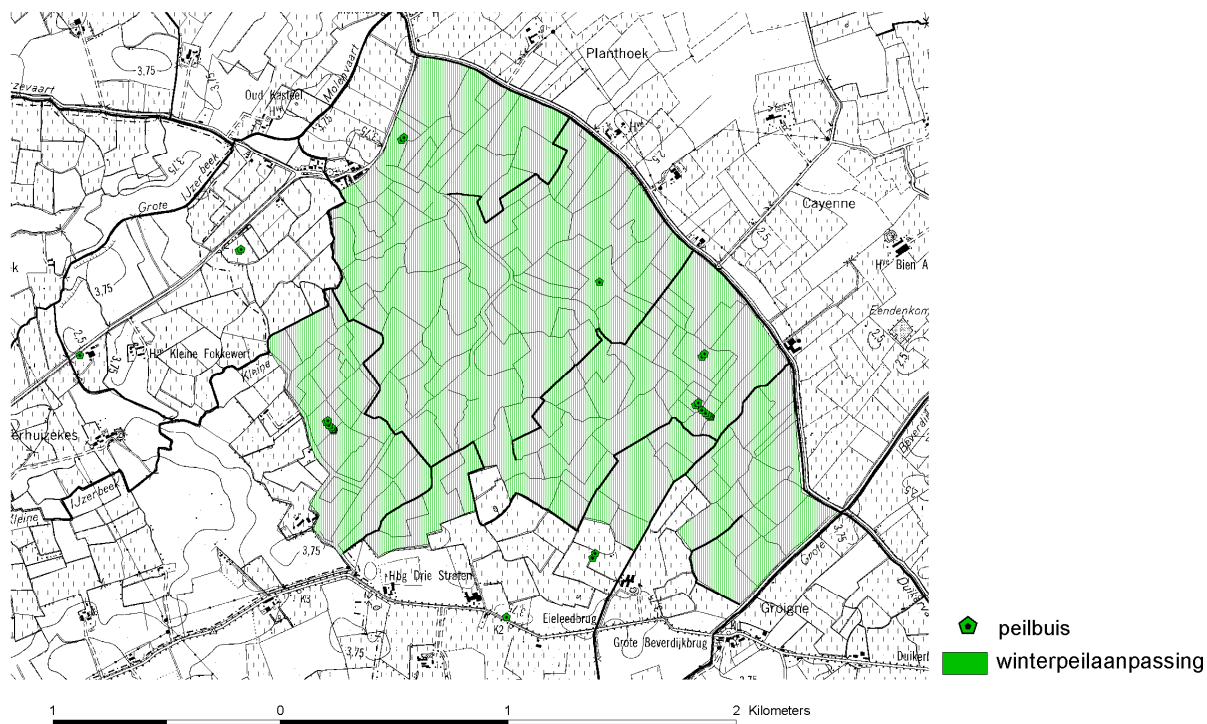
Enige broedende bijlage I-soorten van de Vogelrichtlijn zijn momenteel de blauwborst en bruine kiekendief, maar het gebied is voornamelijk van belang als foerageer- en doortrekgebied voor diverse bijlage I-soorten zoals goudplevier (enkele duizenden exemplaren), blauwe kiekendief, smelleken, slechtvalk, kleine zwaan, velduil, ooievaar, bruine kiekendief, kempiaan en kluut.

Op Vlaamse niveau vormt het een broedgebied voor Rode Lijst-soorten zoals rietzanger, tureluur (niet jaarlijks) en zomertaling. Ook voor andere weide- en rietvogels behoort het komgrondengebied tot de betere broedgebieden van Vlaanderen, o.a. voor veldleeuwerik, graspieper en rietgors (allen in de categorie achteruitgaand op de Rode Lijst). Sinds enkele jaren komt ook een kleine populatie grutto's tot broeden. Buiten het broedseizoen zijn de graslanden een belangrijk foerageergebied voor steltlopers (o.a. wulp, regenwulp) en voor eenden uit het Blankaartgebied die hier 's nachts hun voedsel zoeken (vnl. smient). Vooral in strenge winters kunnen er pleisterende groepen ganzen vastgesteld worden in het gebied, hoofdzakelijk kolgans en kleine rietgans.

4. Beleidskader en lopende initiatieven voor natuur

In het kader van de ruilverkaveling Fortem en het landinrichtingsproject 'De Westhoek' (met deelproject Kom van Lampernisse) werd door de Vlaamse overheid beslist om over een oppervlakte van ongeveer 340 ha een hoger winterpeil in te stellen (zie figuur 1), dit in samenspraak met de Polder Noordwatering van Veurne, en met voorziening van een schadevergoeding aan de landbouwers op basis van het inkomensverlies (richtplan goedgekeurd op 12 juni 1995). Het richtplan beoogt het veiligstellen en valoriseren van de natuurwaarden gekoppeld aan de graslandcomplexen van de polders, in combinatie met het landbouwkundig gebruik. Volgende initiatieven werden uitgewerkt: een plan voor natuur en landschap, beheersovereenkomsten voor de landbouw, het stimuleren van graslandgebruik, het behouden van het microreliëf, een aangepast oppervlakte- en grondwaterstandsbeheer, de monitoring van de ecologisch belangrijke plantengroei, van de weide- en watervogels en van de zorgplicht. Een deel van de landinrichtingswerken werd reeds uitgevoerd. Er werden 36 ha van de meest waardevolle komgronden, de geulgronden langs de Grote Beverdijk en de ecologisch en archeologisch belangrijke site Leenhof Ter Wissche voor afdeling Natuur verworven.

Bij Ministerieel besluit van 4 januari 2001 werd de 'Oudlandpolders van Lampernisse' voorlopig als landschap beschermd. Dit besluit heeft tot doel de belangrijke cultuurhistorische, esthetische en natuurwetenschappelijke waarde van het komgrondengebied te behouden. In het besluit worden doelstellingen omtrent het toekomstig beheer omschreven. Het hoofddoel van het beheer is het treffen van maatregelen om de historische authenticiteit en grote gaafheid van het gebied te bewaren en waar nodig te herstellen in zijn 'natuurlijke toestand'. Dit betekent op termijn de ontwikkeling naar een natuurlijk graslandgebied in de komgronden met functioneel slotensysteem geënt op de specifieke bodemgesteldheid, waterhuishouding en de voormalige en actuele natuurwaarden. Dit streefdoel kan bereikt worden door middel van een meer natuurlijk grondwaterstandregime, zijnde een hoger winterpeil, en hieraan gekoppeld een gebruiksextensivering met als dominant functioneel gegeven het agrarisch gebruik.

Figuur 1: het op te stuwen gebied (bron: Inrichtingsplan van Kom van Lampernisse, VLM)

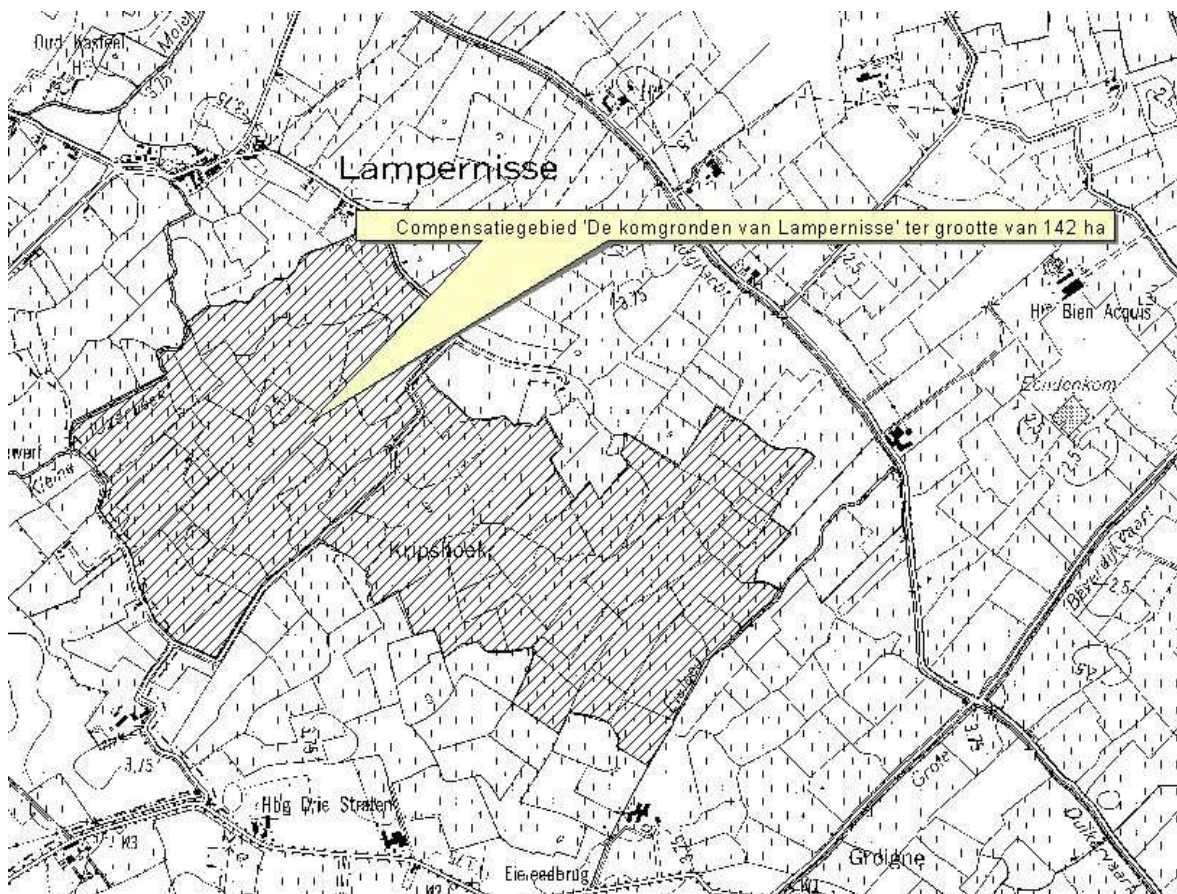
5. Potentie als Speciale Beschermingszone

Door een waterpeilverhoging in de winter en andere bovenstaande initiatieven wordt een verhoging van de natuurwaarden nagestreefd. In eerste instantie zullen vooral de sloten, met typische fauna en flora, hierbij gebaat zijn. Het uitgebreide slotensysteem vertoont op enkele plaatsen nog een gevarieerde en soortenrijke water- en oeervegetatie. Door het in onbruik raken van de functie als veekering, het toeslibben en de grote peilschommelingen in de winterperiode zijn de meeste slootvegetaties echter verarmd. In de reliëfrijke graslanden kunnen nog varianten van de Kamgrasweide worden teruggevonden. Ook wat de avifauna betreft wordt een positief effect verwacht. Het vernatten van de graslanden zal ongetwijfeld de aantrekkingskracht op foeragerende watervogels en steltlopers verhogen en zal resulteren in een toenemend belang als voedselgebied voor eenden die overdag in en om het Blankaartgebied pleisteren (vnl. smient). Dit zal de ecologische relatie tussen enerzijds de Komgronden van Lampernisse en anderzijds de bestaande Speciale Beschermingszone (met twee deelgebieden: IJzervallei en Handzamevallei) aanzienlijk versterken. Ook bij intensieve en langdurige winteroverstromingen van de graslanden van de IJzerbroeken en de Handzamevallei, dus wanneer minder geschikt voedsel beschikbaar is, neemt het belang van de Komgronden van Lampernisse als voedselplaats duidelijk toe. Het deel van de IJzervallei onder de geplande ontsluitingsweg (tussen het industrieterrein en de Houtensluisvaart) ligt iets hoger dan de zuidelijker gelegen Blankaart- en Merkembroeken. Die drogere graslanden zijn een uitstekend biotoop voor grazende (kol)ganzen. In dit opzicht bieden de 'Komgronden van Lampernisse' een gelijkaardig biotoop en een mogelijk alternatief foerageergebied op korte afstand, zodat de algehele samenhang van het Natura 2000 netwerk niet in het gedrang komt.

De broedvogelpopulatie van het komgrondegebied vertoont momenteel alle kenmerken van een verarmde weidevogelgemeenschap waarbij de meest kritische soorten afwezig zijn (paapje) of in zeer lage densiteiten voorkomen (bv. tureluur, grutto, zomertaling, slobbeend). De potenties voor deze soorten blijven evenwel in sterke mate aanwezig zodat een geschikt beheer wellicht op vrij korte termijn voor diverse soorten tot positieve resultaten kan leiden.

6. Voorstel tot compensatiegebied

De aaneengesloten entiteit van komgronden die in aanmerking komt voor de planologische compensatie omvat, na afweging van een logische afbakening (rekening houdend met de ecologisch/ornithologisch meest waardevolle percelen) en voldoende buffercapaciteit, 142 ha en ligt ten zuiden van de dorpskom van Lampernisse en op de Kripshoek, zuidelijk begrensd door het Eieleed (zie figuur 2). Het gebied bestaat voornamelijk uit historisch permanent grasland met microreliëf en grillige perceelsstructuur, versneden door een dicht slotenpatroon, rietkragen en veedrinkpoelen. De afbakening ligt volledig binnen het op te stuwen gebied (ihkv de landinrichting), houdt rekening met de huidige ornithologisch waardevolle percelen, voornamelijk de lager gelegen percelen en eigendommen van het Vlaams Gewest (Afdeling Natuur).

Figuur 2: voorstel tot het compensatiegebied 'Komgronden van Lampernisse': 142ha

7. Conclusie

- door het feit dat de Komgronden van Lampernisse momenteel niet voldoen aan de criteria van de vogelrichtlijn,
 - door evenwel de hoge potenties van het gebied als optimaal weidevogelgebied,
 - door de ecologische relatie met de IJzerbroeken en de Handzamevallei, de korte afstand en het gelijkaardige biotoop van het gebied waarvoor het zou compenseren, (wat de samenhang van het Natura 2000 netwerk waarborgt),
 - door de lopende initiatieven ten behoeve van natuur in het kader van het Landinrichtingsproject
 - door de voorlopige bescherming als landschap, wat ten goede komt aan de regionale natuurwaarden van het gebied,
 - door een afbakening geënt op de huidige broedvogelpercelen, de percelen die het laagst gelegen zijn binnen het op te stuwen gebied en de eigendommen van AMINAL afdeling Natuur, wat de realiseerbaarheid en het maatschappelijke draagkracht kan verhogen,
- kunnen 'De komgronden van Lampernisse' een compensatie bieden voor de negatieve effecten op de betrokken habitats en soorten van de SBZ-V '3.1 IJzervallei' en van het Ramsargebied 'Blankaart en IJzerbroeken'.

8. Geraadpleegde literatuur

Beheer van 'Natura 2000'-gebieden. De bepalingen van artikel 6 van de habitatrichtlijn (92/43/EEG)

Landinrichting De Westhoek, richtplan deel D Lampernisse, VLM 1993

Ruilverkavelingsproject Fortem

Uitvoering monitoringsprogramma Avifauna jaar 0 deelrapport wintergasten Econnection, vlm, 2002

Uitvoering monitoringsprogramma Avifauna jaar 0 deelrapport broedvogels. Econnection, vlm, 2002

Vanhecke L., 2001, Monitoringsproject Fortem 2001, jaar nul, vastlegging van de uitgangssituatie van de vegetatie, VLM, nationale plantentuin.